Euroopa Parlament
2019-2024

Väliskomisjon

2023/2117(INI)

5.9.2023

RAPORTI PROJEKT

ühise välis- ja julgeolekupoliitika rakendamise kohta – 2023. aasta raport
(2023/2117(INI))

Väliskomisjon

Raportöör: David McAllister

SISUKORD

lk

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK.....3

SELETUSKIRI 10

EUROOPA PARLAMENDI RESOLUTSIOONI ETTEPANEK

ühise välis- ja julgeolekupoliitika rakendamise kohta – 2023. aasta raport (2023/2117(INI))

Euroopa Parlament,

– võttes arvesse Euroopa Liidu lepingut (ELi leping), eriti selle artikleid 21 ja 36,

– võttes arvesse komisjoni asepresidendi ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja 15. juuni 2023. aasta aruannet „ÜVJP aruanne – meie prioriteedid 2023. aastal“,

– võttes arvesse dokumenti „Julgeoleku- ja kaitsevaldkonna strateegiline kompass Euroopa Liidule, kes kaitseb oma kodanikke, väärtusi ja huve ning toetab rahvusvahelist rahu ja julgeolekut“, mille Euroopa Ülemkogu kinnitas 24. märtsil 2022,

– võttes arvesse Euroopa Ülemkogu 29. ja 30. juuni 2023. aasta järeldusi,

– võttes arvesse nõukogu 22. märtsi 2021. aasta otsust (ÜVJP) 2021/509, millega luuakse Euroopa rahutagamisrahastu ja tunnistatakse kehtetuks otsus (ÜVJP) 2015/528[1],

– võttes arvesse komisjoni 20. juuni 2023. aasta ettepanekut võtta vastu Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse Ukraina rahastu (COM(2023)0338),

– võttes arvesse komisjoni ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja poolt 1. detsembril 2021 Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele, Regioonide Komiteele ning Euroopa Investeerimispangale esitatud ühisteatist „Global Gateway“ (JOIN(2021)0030),

– võttes arvesse komisjoni ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja poolt 7. juunil 2023 Euroopa Parlamendile ja nõukogule esitatud ühisteatist „ELi ning Ladina-Ameerika ja Kariibi piirkonna vaheliste suhete uus tegevuskava“ (JOIN(2023)0017),

– võttes arvesse ÜRO Peaassamblee 23. veebruari 2023. aasta resolutsiooni „ÜRO põhikirja põhimõtted, mis on aluseks terviklikule, õiglasele ja püsivale rahule Ukrainas“ (A/RES/ES-11/6) ning ÜRO Peaassamblee varasemaid resolutsioone Ukraina-vastase agressiooni kohta,

– võttes arvesse ÜRO Peaassamblee 7. aprilli 2022. aasta resolutsiooni Venemaa Föderatsiooni Inimõiguste Nõukogu liikmeks olemise õiguste peatamise kohta (A/RES/ES-11/3),

– võttes arvesse naabruspiirkonna, arengu- ja rahvusvahelise koostöö instrumendi „Globaalne Euroopa“ vahehindamist,

[1] ELT L 102, 24.3.2021, lk 14.

– võttes arvesse kodukorra artiklit 54,

– võttes arvesse väliskomisjoni raportit (A9-0000/2023),

A. arvestades, et reeglitel põhinevat rahvusvahelist korda panevad üha enam proovile autokraatlikud osalejad, kes püüavad õõnestada mitmepoolseid organisatsioone, tegutseda destabiliseerivalt ja ohustada ülemaailmset julgeolekut;

B. arvestades, et Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu on sundinud ELi seadma taas prioriteediks oma laienemispoliitika, mis on jätkuvalt liidu kõige tõhusam välispoliitika vahend;

C. arvestades, et Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu on toonud esile vajaduse ulatuslikuma, usaldusväärsema ja ühtsema ELi tegevuse järele maailmaareenil ning toonitanud vajadust, et liikmesriigid peavad näitama üles vajalikku poliitilist tahet kujundada ühine välis- ja julgeolekupoliitika (ÜVJP) ümber täieõiguslikuks Euroopa poliitikaks;

1. rõhutab, et ELi suutlikkus tegutseda ülemaailmse välispoliitilise osaleja, usaldusväärse rahvusvahelise partneri ning arvestatava tegutsejana julgeoleku- ja kaitsevaldkonnas põhineb tema suutlikkusel edendada oma väärtusi ning määratleda, kinnitada ja kaitsta ühtlasi ka ennetavalt oma huve maailmas;

2. tuletab meelde, et EL peaks oma välistegevuses juhinduma ELi lepingu artiklis 2, artikli 3 lõikes 5 ja artiklis 21 sätestatud väärtustest ja põhimõtetest, mis on inspireerinud ELi enda loomist, arengut ja laienemist; on veendunud, et EL peaks kujundama oma ÜVJP-d sellest lähtuvalt ja vastavalt järgmisele neljale põhimõttele: tegelemine Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja tagajärgedega, ELi struktuuride ja otsustusmenetluste kohandamine, reeglitel põhineva mitmepoolsuse tugevdamine ja huvide kinnitamine tugevate strateegiliste partnerluste arendamise kaudu;

Tegelemine Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja tagajärgedega

3. kordab, et mõistab Venemaa agressioonisõja Ukraina vastu kõige karmimalt hukka; nõuab, et Venemaa ja tema käsilasväed lõpetaksid igasuguse sõjalise tegevuse ning et Venemaa juhtkond viiks oma väed viivitamata ja tingimusteta välja Ukrainast ja mis tahes muust riigist, mille territooriumi või selle osad ta on ebaseaduslikult okupeerinud;

4. avaldab austust vaprale Ukraina rahvale, kes mitte ainult ei kaitse julgelt oma riiki, suveräänsust, sõltumatust ja territoriaalset terviklikkust, vaid ka euroopalikku eluviisi;

5. rõhutab, et Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu destabiliseerib idanaabrust ja Lääne-Balkanit, mis omakorda ohustab ELi enda julgeolekut; on seisukohal, et EL peaks seetõttu seadma prioriteediks laienemisprotsessi ja naabruspoliitika reformi;

6. kordab, et liikmesriikidel on vaja teha ühisinvesteeringuid kaitsesse ning nõuab strateegilise kompassi täielikku rakendamist;

7. avaldab tunnustust nõukogule ja liikmesriikidele otsusekindla reageerimise eest Venemaa agressioonisõjale Ukraina vastu; nõuab Venemaa Föderatsiooni suuremat

isoleerimist ja selleks tema suhtes, ja ka Valgevene suhtes, kohaldatavate piiravate meetmete tugevdamist; nõuab suhetes kolmandate riikidega ennetavat diplomaatiat, et minimeerida neist sanktsioonidest kõrvalehoidmist; julgustab komisjoni, komisjoni asepresidenti ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrget esindajat ning liikmesriike mobiliseerima Ukraina esitatud rahuvalemile rahvusvahelist toetust; rõhutab, et ELil ja liikmesriikidel tuleb kiiresti anda tõuge rahvusvahelise erikohtu loomiseks, et Venemaa Föderatsiooni poliitiline ja sõjaline juhtkond ning tema liitlased Ukraina vastu toime pandud agressioonikuritegude eest kohtu alla anda; nõuab tungivalt, et komisjon esitaks õiguslikult pädeva ettepaneku Venemaa tõkestatud varade kasutamise kohta Ukraina ülesehitamise rahastamiseks;

8. väljendab heameelt Euroopa Liidu sõjalise abi missiooni kiire loomise üle; märgib, et see missioon on konkreetne näide ELi vankumatust toetusest Ukrainale;

9. kutsub liikmesriike üles säilitama oma otsustavust, mida nad on juba üles näidanud, ja andma Ukrainale täiendavat poliitilist, humanitaar-, sõjalist, taristuga seotud, majanduslikku ja rahalist toetust nii kaua kui vaja; väljendab sellega seoses heameelt komisjoni ettepaneku üle luua Ukraina rahastu;

10. rõhutab, et EL ei saa püsivalt tugineda vahendite erakorralisele kasutuselevõtmisele, ning tuletab sellega seoses meelde vajadust parandada ELi suutlikkust reageerida ülemaailmsetele kriisidele;

ELi struktuuride ja otsustusmenetluste kohandamine

11. peab kahetsusväärseks, et Euroopa Liidu lepingu üleminekuklauslitega ette nähtud kiirete, tõhusate ja tulemuslike välis-, julgeoleku- ja kaitsemeetmete potentsiaali on kasutatud vaid väga piiratud ulatuses; kordab oma nõudmist, et nõukogu läheks ÜVJP valdkondades, mis ei ole sõjalise või kaitsepoliitilise tähendusega, järk-järgult üle kvalifitseeritud häälteenamusega hääletamisele;

12. kordab, et Euroopa Parlamendil on ÜVJPs oluline roll, kuna ta annab sellesse konkreetse panuse oma erivahendite, kanalite ja kontaktide kaudu;

13. nõuab, et vahendite tõhusa jaotamise tagamiseks kasutataks täies ulatuses Euroopa tiimi lähenemisviisi; rõhutab, et Euroopa Parlament kuulub Euroopa tiimi ja teda tuleks ka vastavalt kohelda;

14. on veendunud, et ELi välistegevuse üle on vaja tugevamat parlamentaarset järelevalvet, mis hõlmab ka korrapärast juurdepääsu konfidentsiaalsele teabele;

15. kutsub liikmesriike tungivalt üles eraldama ÜVJP jaoks piisavad vahendid;

Reeglitel põhineva mitmepoolsuse tugevdamine

16. rõhutab, et mitmepoolseid foorumeid, sealhulgas eelkõige ÜRO-d ja selle asutusi, tuleks pidada ELi valitud koostöövormiks; väljendab sellega seoses muret eksklusiivsete koostöövormide kasvava tähtsuse pärast, mis annab tunnistust suurenevast konkurentsist suurvõimude vahel; kutsub liikmesriike üles tugevdama mitmepoolse valitsemise kaasavaid vorme ning julgustab sellega seoses komisjoni, Euroopa välisteenistust ja

nõukogu tõhustama institutsioonidevahelist koostööd mitmepoolsete organisatsioonidega, mis on lahutamatult seotud rahvusvahelise reeglitel põhineva süsteemi ja ülemaailmse ühisvara haldamisega;

17. rõhutab, et EL peab jääma ülemaailmses arengukoostöös usaldusväärseks liitlaseks; väljendab muret selle pärast, et EL seisab silmitsi üha suureneva skeptitsismi ja suhete lõpetamisega; nõuab, et EL vastaks partnerriikide ootustele ja saavutaks nendega kiiresti poliitilised kokkulepped, näitamaks, et rahvusvaheline reeglitel põhinev süsteem suudab tänapäeva probleemidega toime tulla;

18. kutsub komisjoni üles kasutama tulemuslikult algatust „Global Gateway“ vahendina, mille abil suurendada ELi kohalolekut ja nähtavust kogu maailmas taristuinvesteeringute kaudu, mis loovad partnerriikides riiklikku väärtust kooskõlas kestliku arengu eesmärkidega;

Huvide kinnitamine tugevate strateegiliste partnerluste arendamise kaudu

19. rõhutab vajadust tugevdada olemasolevaid partnerlusi sarnaselt meelestatud riikidega ning rõhutab, kui oluline on luua liite teiste maailma lõunapoolsete riikidega;

20. rõhutab tugeva ja strateegilise Atlandi-ülese koostöö tähtsust; kutsub komisjoni üles edendama tihedamaid sidemeid peamiste partneritega nii Ameerika Ühendriikides kui ka Kanadas, et võidelda üleilmsete probleemidega, mis mõjutavad meie ühiseid väärtusi, huve, julgeolekut ja heaolu;

21. väljendab heameelt Windsori raamistiku sõlmimise üle; nõuab Ühendkuningriigiga struktureerituma koostöö tegemist välisasjades ning Ühendkuningriigi suuremat kaasamist Euroopa julgeoleku- ja kaitseprojektidesse;

22. väljendab heameelt Valgevene ja ELi nõuanderühma loomise üle, et võimaldada pidevat dialoogi ELi ja Valgevene demokraatlike jõudude vahel, ning ka jätkuva toetuse üle Venemaa inimõiguste kaitsjatele ja sõltumatule meediale nii Venemaal kui ka väljaspool;

23. tuletab meelde vajadust näidata üles tõelist poliitilist pühendumust ühinemisläbirääkimistele Albaania, Montenegro, Põhja-Makedoonia ja Serbiaga, tingimusel et viiakse ellu ELiga seotud reformid;

24. väljendab heameelt Ukrainale, Moldovale ning Bosniale ja Hertsegoviinale ELi kandidaatriigi staatuse andmise üle ning Kosovo kodanikele kehtinud viisanõude kaotamise üle; tuletab meelde, et Gruusia ELiga ühinemise taotlust hinnatakse Gruusia enda saavutuste ja ELi liikmeks saamise Kopenhaageni kriteeriumide täitmisel saavutatud edu põhjal;

25. on veendunud, et Ukraina ja Moldova ühinemine ELiga oleks geostrateegiline investeering ühendatud ja tugevasse Euroopasse; tunnustab reformide osas juba tehtud edusamme ja nõuab tungivalt, et komisjon esitaks eesmärgikindla tegevuskava enne käesoleva aasta lõppu algavateks ühinemisläbirääkimisteks ning samuti Ukraina ja Moldova järkjärguliseks integreerimiseks ELi poliitikasse ja programmidesse;

26. rõhutab, et kuna Türgi valitsus ei ole järsult kurssi muutnud, ei saa Türgi ühinemisprotsessi ELiga jätkata; nõuab, et EL ja Türgi valitsus jätkaksid tihedama, dünaamilisema ja strateegilisema partnerluse arendamist; kutsub komisjoni üles leidma ELi ja Türgi suhete jaoks paralleelse ja realistliku raamistiku, mis hõlmaks kõigi osapoolte huve;

27. julgustab komisjoni asepresidenti ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrget esindajat ja komisjoni tugevdama ELi naabruse lõunamõõdet, sealhulgas tihedama dialoogi kaudu, ning tagama piisavad vahendid Vahemere piirkonna uue tegevuskava õigeaegseks ja tulemuslikuks rakendamiseks;

28. võtab teadmiseks poliitilise kokkuleppe Tuneesiaga sõlmitava laiaulatusliku partnerluse paketi kohta; tuletab meelde, et see vastastikuse mõistmise memorandum sisaldab tingimusi, ja nõuab tungivalt, et komisjon tagaks nende järgimise;

29. rõhutab vajadust teha strateegilisemat koostööd Pärsia lahe riikidega, eelkõige piirkondliku julgeoleku, koostöö, kliimameetmete ja inimõiguste edendamisel;

30. väljendab heameelt selle üle, et Saudi Araabia Kuningriik ja Iraani Islamivabariik on taastanud diplomaatilised suhted; mõistab hukka pärast Mahsa Amini surma toimunud meeleavalduste jõhkra mahasurumise Iraani politsei ja julgeolekujõudude, sealhulgas islami revolutsioonilise kaardiväe poolt;

31. väljendab heameelt Aabrahami lepingute üle ja loodab, et need viivad rahu, stabiilsuse ja pingete leevendamiseni Lähis-Idas; kordab Iisraeli ja Palestiina küsimuses oma vankumatut toetust kokkulepitud lahendusele, mis põhineb kahe riigi kooseksisteerimisel 1967. aasta piirides ning mille puhul oleks kaks suveräänset ja demokraatlikku riiki, mille ühine pealinn oleks Jeruusalemm;

32. rõhutab vajadust suurendada ELi kohalolekut Kesk-Aasias, et vastata Venemaa ja Hiina tegevusele selles piirkonnas; rõhutab ELi huvi sõlmida Kesk-Aasia riikidega tihedamaid majandussuhteid ja tugevdada poliitilisi sidemeid, osaliselt selleks, et minimeerida Venemaa ja Valgevene vastu suunatud sanktsioonidest kõrvalehoidmist;

33. kordab, et rahumeelne, stabiilne ja reeglitel põhinev India ja Vaikse ookeani piirkond on Euroopa jaoks ülioluline, ning julgustab sel eesmärgil looma tihedamaid poliitilisi sidemeid sarnaselt meelestatud partneritega kooskõlas ELi strateegiaga koostööks India ja Vaikse ookeani piirkonnas, eelkõige Jaapani, Korea Vabariigi, Austraalia ja Uus-Meremaaga;

34. märgib, et geopoliitilised probleemid on suurendanud ELi ja India ühist huvi julgeoleku, heaolu ja kestliku arengu tagamise vastu; väljendab heameelt ELi ja India kaubandus- ja tehnoloogianõukogu loomise üle; nõuab India ja ELi tippkohtumise korraldamist, et hoida kahepoolseid suhteid päevakorras tähtsal kohal;

35. on seisukohal, et Hiina esilekerkimine on jätkuvalt üks 21. sajandi peamisi geopoliitilisi probleeme, mis nõuab mitmemõõtmelist vastust, mille raames EL jätkab Hiinaga koostööd mitmes olulises küsimuses ja vähendab samal ajal oma suhetega seotud riske, kahandades liigset majanduslikku sõltuvust elutähtsates sektorites;

36. mõistab hukka Hiina valitsuse juhitud sunniviisilise töö süsteemi ja tema sooritatud inimsusvastased kuriteod Xinjiangis; tuletab meelde, et ühe Hiina poliitika jääb ELi ja Hiina suhete nurgakiviks;

37. mõistab teravalt hukka Hiina jätkuvad sõjalised provokatsioonid Taiwani vastu ja kordab oma kindlat vastuseisu Taiwani väina *status quo* mis tahes ühepoolsele muutmisele;

38. rõhutab, et vahendid tuleb ühendada, mis tähendab, et ELi poliitilise jalajälje tulemuslikuks suurendamiseks Vaikse ookeani piirkonnas on vaja tõelist Euroopa tiimi lähenemisviisi;

39. rõhutab, et Kagu-Aasia Maade Assotsiatsioon (ASEAN) on reeglitel põhineva rahvusvahelise korra tugevdamisel oluline liitlane; nõuab tihedat koostööd kooskõlas ELi ja ASEANi juhtide 14. detsembri 2022. aasta ühisavaldusega, et juhtida piirkondliku dünaamika välja Hiina ja Ameerika konkurentsi binaarsetest piirangutest;

40. väljendab heameelt Cotonou jätkulepingu ja selle piirkondlike protokollide allkirjastamise üle, kuna need võimaldavad pärast ratifitseerimist enneolematut piirkondlikku keskendumist Aafrika, Kariibi mere ja Vaikse ookeani piirkonna riikidele; nõuab tungivalt, et komisjon ja komisjoni asepresident ning liidu välisasjade ja julgeolekupoliitika kõrge esindaja tagaksid 2022. aasta veebruaris toimunud ELi ja Aafrika Liidu tippkohtumise suhtes järelmeetmete võtmise, et süvendada koostööd ühist huvi pakkuvate algatuste puhul ja vastata Aafrikas asuvate partnerriikide vajadustele;

41. võtab teadmiseks ELi ning Ladina-Ameerika ja Kariibi Riikide Ühenduse tippkohtumise, kuid väljendab muret seoses sellega, et see ei märkinud kahe piirkonna vahelistes suhetes pöördepunkti, eriti arvestades Hiina ja Venemaa kasvavat mõju Ladina-Ameerikas ja Kariibi mere piirkonnas; kutsub liikmesriike ja Euroopa välisteenistust üles jätkama selles piirkonnas ennetavat diplomaatiat, mille puhul pannakse suurt rõhku mitmepoolse ülemaailmse korra, rahvusvahelise õiguse ning demokraatia ja inimõiguste austamise kaitsmisele; kiidab heaks ELi ja Tšiili täiustatud raamlepingu ning ELi ja Mehhiko assotsieerimislepingu üle peetud läbirääkimiste lõpuleviimise; nõuab tungivalt, et komisjon teeks otsustavalt edusamme Mercosuriga lepingu sõlmimise küsimuses, ning tuletab meelde vajadust viia lõpule ELi ja Kesk-Ameerika riikide assotsieerimislepingu ratifitseerimine;

42. nõuab ELi jõulisemat osalemist Arktikas, pidades silmas kliimamuutuste tagajärgi, tööstuslikku ja majanduslikku konkurentsi ning meresõiduvabadust;

43. rõhutab, et lõunapoolset polaarala tuleks muutuvat geopoliitilist dünaamikat arvesse võttes pidada uueks huvipakkuvaks piirkonnaks; rõhutab mitmepoolse koostöö tähtsust merekaitsealade haldamisel;

°

° °

44. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon Euroopa Ülemkogule, nõukogule, komisjonile, komisjoni asepresidendile ning liidu välisasjade ja

julgeolekupoliitika kõrgele esindajale ning liikmesriikide valitsustele ja parlamentidele.

SELETUSKIRI